

MATTHIJS MEEUWSEN

Een
slijmzoen
voor
je oma

De tofste zeedieren
die niemand kent

www.querido.nl
www.pacovink.nl

Copyright tekst © 2023 Matthijs Meeuwsen
Copyright illustraties © 2023 Paco Vink

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/
of openbaar gemaakt, in enige vorm of op welke wijze
ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming
van Em. Querido's Uitgeverij, Amsterdam.

Vormgeving Roald Triebels
ISBN 978 90 451 2816 0 / NUR 223

MET ILLUSTRATIES
VAN PACO VINK

Amsterdam • Antwerpen
Em. Querido's Uitgeverij
2023

Inhoud

8	Even vooraf	82	De koekjessnijder
10	De pistoolgarnaal	86	De hemelkijker
14	De samengedrukte zeeslang	90	De yetikrab
18	De zeevonk	94	De kerstboomworm
22	De lamantijn	98	De poetsvis
26	De blobvis	102	De maanvis
30	De gewone venusschelp	106	Het blaadjesschaap
34	De dekenoctopus	110	De kaakvis
38	Het Portugees oorlogsschip	114	Het zeepaardje
42	De dekenoctopus (alweer)	118	De onsterfelijke kwal
46	De slijmprik	122	De vliegende inktvis
50	De warana	126	De ijswalvis
54	Plankton	130	De pissebed
58	De zeekomkommer	134	De nautilus
62	De klapmuts	138	De kegelslak
66	De spons	142	De zeekoet
70	Het krabbezakje	146	De gladde handvis
74	De klimvis	150	De papegaaivis
78	De grootbekaal	154	De Groenlandse haai

Even vooraf

Waarschijnlijk is dit nieuw voor je, maar jij woont niet op de Aarde. Ja, we doen wel alsof, omdat er ooit mensen waren die onze planeet zo hebben genoemd. Maar die mensen hadden zand in hun ogen. Slaat helemaal nergens op. Vraag maar aan astronauten, die kunnen het weten. Of makkelijker: pak er een wereldbol bij en bekijk hem eens tussen je oogharen door. Blauw ding eigenlijk, hè? Knalblauw. Van het totale aardoppervlak is meer dan 70 procent bedekt door zee. Aarde? Laat me niet lachen. De planeet Water, daar woon je op.

We zouden apetrots moeten zijn op al dat water. Kijk maar eens omhoog naar het heelal. De ene planeet is nog stoffiger dan de andere. Alleen bij ons is het zo blauw. En toch blijven we maar omhoog staren. Omdat er misschien wel eens buitenaards leven zou kunnen bestaan. Hallo! Hier beneden! Leer nou eerst het binnenaards leven maar eens kennen. Veel onderzoekers schatten dat negen van de tien zeedieren nog nooit zijn ontdekt. En degene die wel zijn gevonden, proberen we zo snel mogelijk weer te vergeten. Omdat ze te glibberig zijn. Niet knuffelig genoeg. Lelijk ook vaak. We kennen ze niet of we willen ze niet kennen. Ja, de dolfijn, daar willen we alles over weten. Over die uitslover zijn boekenkasten volgeschreven. Mooi niet dat hij een plekje krijgt in dit boek.

Oké, het is niet helemaal onze eigen schuld dat we over de oceaan nog veel te leren hebben. Het grootste deel van de zee is zo diep, daar kun je 35 keer de Utrechtse Domtoren op elkaar stapelen. Ga je naar diepere delen, dan zou je de Mount Everest er nog kunnen onderdompelen. Er zijn meer soorten vis dan alle soorten zoogdieren, reptielen, amfibieën en vogels bij elkaar, maar in zo'n gigagrote oceaan is het simpel verstoppertje spelen. Daarom heb jij waarschijnlijk nog nooit gehoord van de koekjessnijder. En van de kerstboomworm. En de klapmuts. Zonde. Joh, je moet eens weten wat voor waanzinnige dingen die beesten allemaal kunnen. Vandaar dit boek. In de komende hoofdstukken stellen we zeedieren aan je voor die bijna niemand kent, maar die het zouden verdienen om wereldberoemd te zijn.

Een kleine waarschuwing is wel nodig: na het lezen van dit boek vind je het op het droge maar een saaie bedoening. Dan vraag je je ineens af waarom leeuwen eigenlijk geen licht geven. Waarom koeien hun kop niet opblazen. Waarom er geen stokstaartjes wonen in de kont van een giraffe.

Sorry daarvoor.

De pistoolgarnaal

In de oceaan schuilt er voor dieren overal gevaar. Giftige stekels onder het zand. Loerende ogen in het donker. Knarsende tanden achter het koraal. Echt, als je zou weten wat voor griezels er in zee allemaal rondspoken, zou je nooit meer een duik durven nemen. Toch ligt één dier nooit wakker van al dat onraad. Waarom zou hij ook? Hij is zo zwaarbewapend dat hij zelf de schrik is van elk rif.

*Is het een octopus?
Is het een zeeslang?
Een haai misschien?*

Het is een garnaal.

Stoppen met lachen nu. Dit is niet zomaar een garnaal, maar een wandelende eenmansknokploeg. De pistoolgarnaal, zo wordt het vechtersbaasje genoemd. En zo heet hij vanwege zijn scharen. De ene schaar stelt weinig voor. Maar de andere is een maatje groter en gebruikt hij als een pistool. Als de garnaal zijn trekker overhaalt, klapt de schaar razendsnel dicht en vuurt hij af.

*Schiet hij schelpen?
Steentjes?
Kogels?*

Hij schiet een belletje.

COWBOY

Wie in de toekomst naar zee gaat, moet naast zonnebrandcrème en een duikbril misschien wel oordoppen meenemen. De pistoolgarnaal gaat volgens onderzoekers namelijk alleen maar meer herrie maken. Dat komt door klimaatverandering. Niet alleen boven water loopt de temperatuur op, ook onze oceanen worden steeds warmer. De meeste zeedieren kunnen daar helemaal niet tegen. Maar van de pistoolgarnaal mag het best een beetje broeieriger. Die gaat in warm water juist meer als een cowboy tekeer.

Hou nou op met dat gegiebel. Dit is het gevaarlijkste belletje van de hele zee. De pistoolgarnaal klapt zijn schaar zo rap dicht dat er heel even helemaal niets is op de plek waar net nog een schaar zat. Geen lucht. Geen water. Alleen een belletje leegte. Maar dan drukt het oceaانwater die bubbel zo hard weer in elkaar, dat er een knal klinkt die luider is dan een opstijgende ruimteraket. (Echt waar.) En daarbij ontstaat ook nog eens een lichtflits die bijna zo heet is als het oppervlak van de zon. (Echt, echt waar.) PANG! FLITS! Over en uit. Je hebt als vijandige vis nog niet met je staart kunnen spartelen of je drijft al bewusteloos – of zelfs dood – in het water.

Toch heeft de pistoolgarnaal één zwakke plek. Zijn ogen zijn zo slecht dat hij vijanden lang niet altijd op tijd ziet aankomen. Gelukkig heeft hij daar iets op gevonden. Of *iemand* eigenlijk. Een vis – de gobie genaamd – die zijn bodyguard speelt. Dit onderdeurtje heeft een hekel aan graven en wil dus best gratis in een garnalenhulletje wonen. In ruil daarvoor hoeft hij alleen maar op de uitkijk te staan. De hele dag staat de gobie als bewaker bij de voordeur. Alleen het knokken laat hij liever aan zijn huisgenoot over. Wanneer hij gevaar opmerkt, tikt hij even vlug met zijn staart tegen de voelsprietten van de garnaal. Kijk, daar komt dat klappertjespistool al naar buiten.

De samengedrukte zeeslang

Ze zeggen vaak dat ezels koppig zijn. Dikke doi. Zeeslangen, die zijn pas koppig. Die dieren weigeren al 16 miljoen jaar te begrijpen dat ze helemaal niets te zoeken hebben in de oceaan.

Toen zeeslangen nog gewoon op het land leefden, was er niets aan de hand. Aan wal hadden ze volop te eten, hier en daar wat beschutting en een lekker zonnetje boven hun bol. Maar er moesten zo nodig een paar slangen de held uithangen en een kijkje nemen in het water. Beviel ze nog niet eens zo slecht. Dui-ken hadden ze zo onder de knie. En dankzij hun giftanden was ook jagen een eitje. 'Zullen we hier gewoon blijven, jongens?' Inmiddels zijn er meer dan zestig zeeslangsoorten, de ene nog giftiger dan de andere. Maar nog altijd zijn ze niet goed ge-wend aan de oceaan. Het water is hun veel te fris. Daar kunnen reptielen helemaal niet tegen met hun koude bloed. Dus moe-ten zeeslangen telkens weer naar het oppervlak zwemmen om op te warmen. Om de haverklap liggen ze te dobberen in de zon. Een beetje vogel grijpt ze zo uit het water.

Vrijwel alle zeeslangen leven in de buurt van de kust. Het lijkt bijna alsof ze zelf ook wel snappen dat het eigenlijk gekken-werk is, zo'n leven in die koude oceaan. Alsof ze ieder moment op hun beslissing kunnen terugkomen en met een zucht van opluchting weer aan wal glibberen.

Behalve de samengedrukte zeeslang dan, de enige soort die zich met recht een dier van de zee mag noemen. Waar alle andere soorten een beetje blijven spetteren in ondiepe pierenbadjes, durft de samengedrukte zeeslang verder te gaan. Veel verder. Hij is op de golven meegesurft naar alle zeeën rond de evenaar. Je kunt hem tegenkomen in de open oceaan, mijlenver van het land. Zijn platte staart ziet eruit alsof hij tussen de deur heeft klem gezeten (vandaar zijn naam), maar is een ideale roeispaan om tegen de stroom in te peddelen. Met zijn huid zuigt hij lucht uit het water om wel anderhalf uur kopje-onder te kunnen blijven.

Toch blijft het zelfs met de beste zeeslang aanmodderen. Vroeg of laat krijgt het dier dorst. En dat is een probleem, want dat zoute zeewater vindt hij niet te pruimen. Hij vertikt het om er ook maar een druppel van te drinken. Het enige wat hij kan doen is wachten tot het begint te regenen. Weken duurt dat vaak, daar rond de evenaar. Maanden zelfs. Een ezel had allang opgegeven. Zelfs een kameel had het niet zo lang gered zonder water. De samengedrukte zeeslang wel. Die kan wel een half-jaar wachten tot de regen zijn dorst eindelijk lest.

Ja, het is een koppig baasje.

Maar je kunt hem ook een doorzetter noemen.

SNOTKLODDERS

De eerste oerzee was niet zo zout. Maar omdat het miljoenen jaren bleef regenen op aarde, spoelde er steeds meer zout vanaf het land het water in. Lekker vinden de meeste zeedieren het niet. Toch drin-ken ze voortdurend zeewater. Vissen plassen het zout daarna uit. Zeeschildpadden huilen zoute tranen. En zeevogels schudden met hun kop tot de zoute snotklodders in de rondte vliegen. Op de oceaan-bodem is zoveel zout omlaaggezonden dat er onderzeese meertjes van superzout water zijn ontstaan. Alleen speciale bacteriën overleven een plons in deze pekeleren.

The background image is a night landscape. The sky is dark and filled with numerous stars. In the foreground, a dark, sandy beach is visible. A bright, glowing blue path, resembling a stream of light or a path of fire, winds its way from the bottom right towards the left, eventually disappearing into the distance. The path has a wavy, organic appearance. In the background, there are dark, silhouetted mountains or hills under the starry sky.

De zeevonk

Volwassenen houden van opruimen. Zelfs de natuur hebben ze gesorteerd alsof het een album met voetbalplaatjes is. Aardvarken? *Dier*. Akkerdistel? *Plant*. Alpaca? *Dier*. Lijkt een makkie, maar er zijn altijd van die wezens – zeker in de oceaan – die zich niet zo eenvoudig in een hokje laten proppen. Wezens zoals de zeevonk.

De zeevonk is klein. Ieniemienie-klein. Zo klein als de punt achter deze zin. Een doorzichtig ballonnetje met een staart erachter, meer is het niet. Vaak wordt hij tot de algen gerekend. Een piepklein waterplantje dus. Maar planten halen hun energie uit het licht van de zon, en de zeevonk wil per se vast voedsel in zijn lijf.

Goed, dan zetten we hem bij de dieren.

Ho, niet zo vlug! Dat zogenaamde beest kan niet eens achter de allerkleinste hapjes aan zwemmen. Om niet van de honger om te komen, moet hij het geluk hebben dat er in het gekolk en geklots van de golven kleine voedseldeeltjes tegen zijn kleefstaartje aan worden gesmeten. Wil je dat schepsel in hetzelfde team zetten als de machtige visarend, de neushoorn en de prairiewolf?

Ach, laat die zeevonk toch lekker zeevonk zijn. Als zichzelf is hij op zijn best. Eén miezerig celletje is het maar. Terwijl ons lichaam is opgebouwd uit 37 200 000 000 000 van dit soort bouwstenen, moet hij het helemaal in zijn uppie doen. En het doet er niet toe wat hij niet kan. Wat hij wél kan, dat is waar het om gaat. Lichtgeven kan hij wel. En dat kan niemand beter.

Een schooltje zeevonkjes zet in een handomdraai de golven in brand. Echt, de hele boel in lichterlaaie. Vandaar dat ze zich bij officiële gelegenheden ook wel *Noctiluca scintillans* laten noemen. Flitsend nachtlichtje, betekent dat. En dit is geen saai bedlampje. Nee, glow-in-the-dark-discoballenlicht, felblauw als tandpasta. Je weet niet wat je ziet: elke voetstap die je in het

DISCOKOTSEN

Aan land is het vuurvliegje een hele bink, maar in zee kijkt niemand op van een dier met lichtgevende cellen. Helemaal niet in de donkere diepzee, waar duizenden zeedieren een deel van hun lijf groen, blauw of rood laten gloeien. De meeste gebruiken hun knipperlichten om vijanden af te schrikken of prooidieren te lokken. Een enkeling probeert gewoon stoer te doen. Zo braken mannelijke mosselkreeftjes lichtgevende smurrie om vrouwtjes te verleiden. Vaak zitten er meerdere heren tegelijkertijd te discokotsen.

water zet, ontketent een explosie aan blauwe vonkjes. Bij elke duik suizen de sterretjes om je oren. Niet alleen in tropische oorden – ook gewoon langs onze kust.

Je staat je al in je zwembroek te wurmen? Even geduld. Een show van de zeevonk krijg je niet zomaar cadeau. Vooral op broeierige zomeravonden maak je kans op een voorstelling. En enkel bij een kalme zee. En wanneer je gewacht hebt tot het pikkedonker is, tot zelfs de afwasers van de strandtenten allang naar bed zijn.

Er is wel eens een slimmerik geweest die een emmer zeevonk mee naar huis nam om er zijn eigen biologische bedlampje van te maken. Zo werkt het dus niet. Een zeevonk flitst alleen wanneer hij in beweging wordt gebracht. Het licht is bedoeld om zeedieren af te schrikken die 's nachts naar het wateroppervlak komen om op zeevonk te jagen. En als zo'n hongerige garnaal niet van die lichtshow onder de indruk is, dan wordt hij in ieder geval in de schijnwerpers gezet, zodat grotere beesten hem een lesje kunnen leren.

Dier of niet, de zeevonk laat niet met zich sullen.

